

**Sprawozdanie
z realizacji zadań
z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
wraz z potrzebami związanymi
z realizacją zadań.**

Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej

Marzec 2014r.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2011r. Nr 149, poz. 887 ze zm.), od stycznia 2012 roku nastąpiło szereg zmian w obszarze działań administracji publicznej. Zadania gminy obejmują wsparcie rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej, podejmowanie działań profilaktycznych ukierunkowanych na wzmocnienie rodziny i pracę na rzecz reintegracji rodzin poprzez zapewnienie spójności i ciągłości oddziaływań na rodziny, również po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.

Uchwałą Nr XXVI/255/2012 z dnia 29 lutego 2012 roku Rada Miasta przyjęła do realizacji program wsparcia rodziny i rozwoju pieczy zastępczej w Gorzowie Wlkp. na lata 2012- 2014. Celem głównym programu jest wsparcie rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych, podejmowanie działań profilaktycznych ukierunkowanych na wzmocnienie rodziny i pracę na rzecz reintegracji rodzin.

I. **GMINA**

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych po analizie sytuacji i określeniu przyczyn kryzysu obejmuje się wsparciem zarówno przez pracowników GCPRiPS, jak i inne instytucje działające w mieście tj. Ośrodek Wsparcia Rodziny, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Specjalistyczny Ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, poradnię psychologiczno – pedagogiczną i placówki wsparcia dziennego. Formy pomocy i wsparcia uzależnione są od zdiagnozowanych potrzeb każdej rodziny.

W 2013 roku ogółem pomocą społeczną objęto 1266 rodzin z dziećmi (w tym rodziny biologiczne, w których dzieci są umieszczone w pieczy zastępczej).

Dominujące problemy występujące w rodzinach objętych pomocą:

- ✓ Ubóstwo 56%
- ✓ Bezrobocie 55%
- ✓ Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego 38%
- ✓ Niepełnosprawność 21%
- ✓ Długotrwała lub ciężka choroba 19%
- ✓ Wielodzietność 15%
- ✓ Przemoc w rodzinie 6

Tabela nr 1. Problemy występujące w rodzinach objętych pomocą.

Problem występujący w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
alkoholizm	56	171
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	478	1554
bezrobocie	690	2309
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze	2	6
Długotrwała lub ciężka choroba	242	855
Narkomania	3	11
Niepełnosprawność	272	955
Potrzeba ochrony macierzyństwa	55	199
Przemoc w rodzinie	71	247
Sytuacja kryzysowa	11	39
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	7	25
Ubóstwo	700	2377
Zdarzenie losowe	2	7
Wielodzietność	192	999

Pracownik socjalny podejmuje szereg działań zmierzających do poprawy sytuacji rodziny. Jednym z nich jest przyznanie rodzinie pomocy finansowej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

Tabela nr 2. Pomoc finansowa rodzinom objętym pomocą społeczną w 2013 roku

Rodzaj świadczenia	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Posiłki w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	610	2239
Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”- świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności (zasiłek celowy)	886	3043
Zasiłek celowy i w naturze- EFS	70	282
Specjalny zasiłek celowy	13	39
Zasiłek celowy na pokrycie kosztów leków i leczenia	211	715
Zasiłek celowy na pokrycie kosztów remontu mieszkania	8	31

Zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	2	7
Zasiłek celowy na zakup niezbędnych przedmiotów użytku domowego	12	47
Zasiłek celowy na zakup odzieży	187	651
Zasiłek celowy na zakup opału	249	879
Zasiłek celowy na zakup żywności	109	379
Zasiłek celowy na zaspokojenie innych potrzeb	292	1002
Zasiłek okresowy	722	2453
Zasiłek stały	65	212

Wszystkie rodziny korzystające z pomocy objęte są pracą socjalną w formie: pomocy rzeczowej, skierowania do banku żywności, konsultacji prawnej, poradnictwa psychologicznego i rodzinnego, pomocy w poszukiwaniu pracy, wsparcia w załatwianiu spraw urzędowych, współpracy z asystentem rodziny, objęcia kontraktem socjalnym, wszczęcia procedury „Niebieskiej Karty”, pracy zespołu interdyscyplinarnego, pomocy w kompletowaniu dokumentów do DPS, współpracy z MKRPA, pomocy w pozyskaniu ubezpieczenia zdrowotnego, współpracy z PUP i ZUS.

Tabela nr 3. Praca socjalna (styczeń 2013- grudzień 2013)

	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
Pomoc finansowa i praca socjalna	1064	3675
Praca socjalna	202	629
Ogółem	1266	4304

Tabela nr 4. Praca socjalna prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny.

Liczba rodzin objętych kontraktem socjalnym	2013 rok Styczeń- grudzień			ogółem
	Zakończonych pozytywnie	Zakończonych negatywnie	Niezakończonych	
	161	40	28	229
Liczba osób w rodzinie objętych kontraktem socjalnym	419	109	77	605

Kolejnym działaniem w tym obszarze jest zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia asystenta rodziny.

W Gorzowskim Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej od 1 stycznia 2012r. funkcjonuje zespół ds. asysty rodzinnej . W 2013 roku w zespole zatrudnionych było łącznie dziewięciu asystentów rodziny. Sześciu w ramach realizacji projektu systemowego „Zacznij od nowa budować swoją przyszłość” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Trzech w ramach resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej ogłoszonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Asystent rodziny zgodnie z art.15 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej realizuje następujące zadania:

- ✓ Opracowuje i realizuje plany pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym
- ✓ Opracowuje we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej plan pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej
- ✓ Udziela pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego
- ✓ Udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych
- ✓ Udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych
- ✓ Udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi
- ✓ Wspiera aktywność społeczną rodzin
- ✓ Motywuje członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych
- ✓ Udziela pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej
- ✓ Motywuje do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych
- ✓ Udziela wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych
- ✓ Podejmuje działania interwencyjne i zaradcze w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin
- ✓ Prowadzi indywidualne konsultacje wychowawcze dla rodziców i dzieci
- ✓ Prowadzi dokumentację dotyczącą pracy z rodziną
- ✓ Dokonuje okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny podmiotowi o którym mowa w art.17 ust1
- ✓ Monitoruje sytuację rodziny po zakończeniu pracy z rodziną
- ✓ Sporządza na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach.

łącznie w 2013 roku objętych wsparciem asystenta rodziny zostało 135 rodzin. W latach 2009-2013 wsparciem asystenta rodziny w GCPR i PS objętych było łącznie 427 rodzin.

Tabela nr 5. Rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny.

2013 rok 9 asystentów rodziny	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach	Liczba dzieci w tych rodzinach
Rodziny objęte współpracą z asystentem rodziny w ramach projektu „Zacznij od nowa budować swoją przyszłość”	79	317	187
Rodziny objęte współpracą z asystentem rodziny poza projektem	56	182	100
Ogółem	135	499	287

Podstawowym kryterium skierowania rodziny przez pracownika socjalnego do współpracy z asystentem są występujące problemy opiekuńczo- wychowawcze. Niemniej jednak w każdym środowisku diagnozuje się szereg zjawisk społecznych, które tym problemom współtowarzyszą np. :

- ✓ Bezrobocie
- ✓ Niepełnosprawność
- ✓ Alkoholizm
- ✓ Ubóstwo
- ✓ Przemoc w rodzinie
- ✓ Bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego
- ✓ Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych

Rezultatem pracy asystenta rodziny jest poprawa funkcjonowania rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego. Rodzice uczą się nawiązywania relacji z dziećmi, a także między sobą, pozyskują wiedzę na temat metod wychowania - co pozytywnie wpływa na kształtowanie postaw. Członkowie rodzin nabywają umiejętności w radzeniu sobie w sytuacjach trudnych, są bardziej świadomi własnych emocji i lepiej

radzą sobie ze stresem. Istotnym celem podejmowanych działań jest podwyższenie poczucia własnej wartości i samooceny. W tym obszarze poza wsparciem asystenta rodziny, osoby objęte pomocą otrzymują również wsparcie psychologa oraz uczestniczą w zajęciach dotyczących kreowania własnego wizerunku. Rezultatem podejmowanych przez asystentów działań jest także pozyskanie wiedzy

z zakresu komunikacji interpersonalnej, rozwoju dziecka, a także poprawa relacji wewnątrzrodzinnych. W obszarze problemów zdrowotnych wiele rodzin podejmuje leczenie u lekarzy specjalistów. Dotyczy to zarówno sfery somatycznej jak i psychicznej. Niektórzy rodzice podejmowali temat świadomego planowania rodziny. Byli oni kierowani przez asystentów rodziny do lekarzy ginekologów lub pielęgniarek- położnych. W obszarze aktywizacji zawodowej w wielu przypadkach osoby objęte pomocą podejmowały zatrudnienie, a wielu innych uczyło się właściwie formułować dokumenty aplikacyjne oraz poruszać się po rynku pracy. Wiele osób zdecydowało się uzupełnić wykształcenie,

w tym kontynuowali naukę w szkołach gimnazjalnych, zawodowych, liceach oraz rozpoczęli studia wyższe. Wiele rodzin poprawiło swoją sytuację mieszkaniową (w tym: wykonywały prace remontowe, dokonały zakupu, wymiany mebli, porządkowały mieszkania, podłączały media, dokonały procedur niezbędnych do otrzymanie mieszkania z zasobów miasta).

Wsparcie rodzin często stanowi pracę od podstaw. W wielu rodzinach należałoby nadrobić wieloletnie, a nawet wielopokoleniowe zaniedbania. Dorośli, którzy nigdy nie doświadczyli prawdziwego dzieciństwa, podobny los proponują swoim dzieciom. Najczęściej wynika to z niskiej świadomości ról małżeńskich i rodzicielskich. W części środowisk udaje się wypracować relację z rodziną pochodzenia, która pozwala na kształtowanie postaw, poglądów, a w konsekwencji na poprawę funkcjonowania rodziny. W nielicznych przypadkach członkowie rodzin stawiają silny opór przed zmianą. Poczucie żalu, trwanie przy zachowaniu pozorów „rodziny bez problemów” często wywołuje impulsywne reakcje. W takich rodzinach proces nawiązywania relacji trwa dłużej, a budowanie zaufania niezbędnego do dalszej pracy postępuje wolno. W nielicznych przypadkach rodziny otwierają się na współpracę, niemniej jednak ze względu na inne czynniki (np. zaburzenie psychiczne, upośledzenie umysłowe...) –potrzebowałyby wsparcia asystenta rodziny przez długie lata, a czasem na stałe. Tylko wtedy mogłyby osiągać wymierne efekty. Szereg działań asystentów rodziny objęte było projektem systemowym „Zacznij od nowa budować swoją przyszłość”, co niewątpliwie zwiększyło możliwości oddziaływań. Narzędzia pracy wykorzystywane w projekcie w dużej części nie są dostępne w pracy z rodziną poza projektem.

Znaczący wpływ na efektywność podejmowanych przez asystentów rodziny działań na rzecz rodziny ma podnoszenie przez nich kwalifikacji i rozwój zawodowy. Asystenci rodziny mają możliwość

uczestniczenia we wszystkich szkoleniach zewnętrznych na tych samych zasadach co wszyscy pracownicy GCPR i PS. Najczęściej są to szkolenia proponowane przez Urząd Marszałkowski, działania w ramach projektów systemowych oraz w ramach współpracy z innymi organizacjami i instytucjami na terenie miasta Gorzowa. Asystenci aktywnie uczestniczą w organizowanych przez GCPRiPS szkoleniach wewnętrznych. Na szkolenia proponowane przez Urząd Marszałkowski asystenci często nie są kwalifikowani z powodu zbyt małej liczby miejsc. Asystent rodziny to nowy zawód, dlatego osoby realizujące zadania w tym zakresie w szczególności powinny podwyższać swoje kwalifikacje.

W obszarze działań pomocowych duże znaczenie ma również zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności dostępu do poradnictwa specjalistycznego.

Tabela nr 6. Poradnictwo specjalistyczne.

	Liczba rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym	Liczba osób w tych rodzinach
Poradnictwo rodzinne	1266	4279
Poradnictwo prawne	150	498
Poradnictwo psychologiczne	123	434
Konsultacje psychiatryczne	3	17

Każda rodzina mająca problemy, poddana jest wnikliwej diagnozie na podstawie, której konstruowany jest indywidualny plan pomocy. W zależności od zdiagnozowanych problemów i potrzeb w środowisku rodzina otrzymuje wsparcie. W każdym przypadku jest to rodzinne poradnictwo prowadzone przez pracowników socjalnych, psychologów, asystentów rodziny. Rodzina może uzyskać również wsparcie w postaci poradnictwa specjalistycznego w zakresie porady prawnej, pomocy psychologicznej czy diagnozy psychiatrycznej. W wielu przypadkach, gdy występują problemy wymagające szerszej konsultacji, pracownik socjalny kieruje rodzinę do specjalisty (najczęściej lekarza). Kolejną realizowaną formą wspierania rodzin jest terapia i mediacja. Mediacje rodzinne podejmowane były przez psychologów i asystentów rodziny. W przeważającej liczbie wsparcie psychologa dotyczyło problemów przemocy w rodzinie, zdrowia psychicznego oraz uzależnień. Rodziny przeżywające trudności

w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych objęte były wsparciem również w postaci usług opiekuńczych, jak i specjalistycznych.

Dodatkową formą pomocy dla rodzin jest wsparcie świadczone przez rodziny wspierające. W 2013 roku nie realizowano pomocy w takiej formie. Natomiast zostały opracowane kryteria, które powinna spełnić rodzina wspierająca oraz zostały określone możliwości budżetowe. W 2014 roku zaplanowane jest podpisanie umowy z dwiema rodzinami wspierającymi.

Kolejnym działaniem jest prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienia w nich miejsc dla dzieci. W 2013 roku na terenie Gorzowa Wlkp., funkcjonowało 18 placówek opiekuńczo- wychowawczych wsparcia dziennego. 14 placówek dostosowało organizację, zasady i warunki funkcjonowania do wymagań określonych art.19 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i otrzymały one zezwolenie Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. na prowadzenie placówki. W 2013 roku z oferty placówek wsparcia dziennego skorzystało 500 dzieci. Placówki organizowały zajęcia o charakterze: opiekuńczym, edukacyjnym, profilaktyczno- terapeutycznym.

We wszystkich obszarach pracy z rodziną ważnym zadaniem jest prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy. W każdym przypadku rodzina stale objęta jest monitoringiem pracownika socjalnego, a w niektórych rodzinach także asystenta rodziny. Celem działań jest wsparcie rodziny w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej lub trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczej. Na podstawie monitoringu sytuacji dziecka pracownik socjalny ocenia skuteczność podejmowanych działań. Jeżeli życie i zdrowie dzieci nie jest zagrożone pracownik socjalny we współpracy z innymi specjalistami planuje działania wspierające i wzmacniające rodzinę.

W sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia dziecka pracownik socjalny podejmuje działania interwencyjne polegające na złożeniu wniosku do sądu o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej, 2013 r. złożono 6 takich wniosków. W stosunku do 25 rodzin realizowano postanowienia sądu o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.

Po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej pracownik socjalny kontynuuje pracę z rodziną biologiczną w celu jej reintegracji. Asystent rodziny lub pracownik socjalny wspólnie z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej opracowuje plan pracy z rodziną , który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej. Zespół ds. Pieczy Zastępczej dokonuje oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. Ocena sytuacji dokonywana jest wspólnie przez pracownika Zespołu ds. Pieczy Zastępczej, pracownika socjalnego i

asystenta rodziny. Po dokonaniu oceny sytuacji dziecka formułowany jest pisemny wniosek do sądu o zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Efektem działań w obszarze interwencyjnym jest reintegracja rodziny bądź umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej lub adopcja.

W obszarze działań wspierających pracownik socjalny obejmuje wsparciem rodzinę, do której wróciły dzieci z pieczy zastępczej. Praca z rodziną reintegrowaną opiera się na diagnozie i opracowanym planie pomocy.

W działaniach podejmowanych na rzecz rodziny pracownik socjalny podejmuje współpracę z instytucjami oświatowymi (najczęściej ze szkołami, przedszkolami, żłobkami), podmiotami leczniczymi, Zespołem ds. Pieczy Zastępczej oraz pracownikami Sekcji Świadczeń ds. Pieczy Zastępczej, kuratorami sądowymi, policją, placówkami opiekuńczo- wychowawczymi funkcjonującymi na terenie miasta Gorzowa. Ponadto w zależności od problemów występujących w rodzinie współpracuje z PUP, ZUS, MKRPA, WSS, prokuraturą, sądem oraz organizacjami pozarządowymi, ADM, CIS, wolontariatem, kościołem i związkami wyznaniowymi, organizacjami społecznymi, Poradnią Psychologiczno- Pedagogiczną, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie działającym na terenie Gorzowa Wielkopolskiego.

Efekty podejmowanych działań.

- ✓ Przeprowadzenie rzetelnej diagnozy rodzin objętych pomocą.
- ✓ Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności wsparcia finansowego oraz pracy socjalnej
- ✓ Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności wsparcia asystenta rodziny.
- ✓ Rezultaty działań podejmowanych przez pracowników socjalnych i asystentów rodziny:
  - a) poprawa funkcjonowania rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego (edukacja rodzin w zakresie możliwości spędzania czasu wolnego, rozwijanie kompetencji wychowawczych, pozyskanie miejsca dla dziecka w przedszkolu, budowanie prawidłowych więzi i relacji rodzinnych)
  - b) poprawa warunków mieszkaniowych rodzin
  - c) podjęcie nauki przez poszczególnych członków rodziny
  - d) podjęcie działań w obszarze aktywności zawodowej (podjęcie zatrudnienia, nabycie umiejętności poszukiwania pracy i konstruowania dokumentów aplikacyjnych)
  - e) edukacja rodzin w obszarze dbania o zdrowie (zasady higieny, kalendarz szczepień dzieci, prawidłowe odżywianie, podjęcie leczenia, pozyskanie orzeczenia o niepełnosprawności)

- f) podjęcie działań w zakresie uregulowania sytuacji prawnej rodziny (wniosek do Sądu o ograniczenie/ pozbawienie władzy rodzicielskiej, wniosek o zasądzenie alimentów, staranie o odzyskanie władzy rodzicielskiej, sądowe ustalenie kontaktów rodzica z dzieckiem)
- ✓ Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności dostępu do poradnictwa specjalistycznego.
- ✓ Zapewnienie rodzinom pomocy o charakterze interdyscyplinarnym poprzez współpracę ze środowiskiem lokalnym.
- ✓ Efektem pracy w obszarze działań interwencyjnych jest reintegracja rodziny - 11 rodzin, umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej lub adopcja – 5 rodzin

Potrzeby wynikające z realizacji zadań:

- ✓ Zwiększenie budżetu w zakresie zadań własnych w celu zabezpieczania podstawowych potrzeb rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.
- ✓ Dodatkowe zatrudnienie asystentów rodziny w celu zapewnienia wsparcia rodzinom.
- ✓ Podnoszenie kwalifikacji- szkolenia dla pracowników socjalnych, asystentów rodziny.
- ✓ Funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego o charakterze specjalistycznym i opiekuńczym.
- ✓ W ramach poradnictwa specjalistycznego zwiększenie zatrudnienia psychologa

II. POWIAT

Zadania powiatu z zakresu pieczy zastępczej wykonuje Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej przy pomocy dwóch działów : Sekcji Świadczeń ds. Pieczy Zastępczej i Zespołu ds. Pieczy Zastępczej.

Zespół ds. Pieczy Zastępczej zajmuje się m.in. :

- tworzeniem warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych,
- organizowaniem szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i dla rodzin zastępczych,
- kwalifikowaniem kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej,
- prowadzeniem poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i umieszczonych tam dzieci,
- dokonywaniem okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej,

- dokonywaniem oceny funkcjonowania rodzin zastępczych.

Skład zespołu stanowi : 4 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, w tym 1 koordynator został zatrudniony w ramach konkursu ogłoszonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (od kwietnia do 31 grudnia 2013r.), 2 pracowników socjalnych, 2 psychologów (1 i 1/3 etatu) oraz radca prawny (1 raz w tygodniu po 2 godziny).

Pieczą zastępczą jest sprawowana w sytuacji niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców, tj. wtedy kiedy działania skierowane na rodzinę przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej podejmowane na poziomie gminy przez pracowników socjalnych nie przyniosły odpowiednich efektów i dziecko zostało umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Głównym celem pieczy zastępczej jest umożliwienie dziecku powrotu do jego rodziny biologicznej, a gdy to okaże się niemożliwe, dążenie do jego przysposobienia.

Zmierzając do realizacji tego celu dziecku przebywającemu w rodzinie zastępczej zapewnia się:

- podtrzymywanie bliskich i osobistych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji,
- zaspakajanie potrzeb emocjonalnych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno–rekreacyjnych.

1. Wykaz rodzin zastępczych i dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej objętych wsparciem Zespołu ds. Pieczy Zastępczej.

W 2013 roku opieką Zespołu objętych było **222** rodziny zastępcze i **318** dzieci, w tym:

Lp.	Typ rodziny	Liczba	Dzieci
1.	Spokrewnione	155	182
2.	Niezawodowe	59	73
3.	Pogotowia rodzinne	6	36
4.	Zawodowa wielodzietna	1	4
5.	RDD	3 (w tym 2 placówki)	22
6.	Specjalistyczna	1	1
7.	RAZEM :	222	318

Na jednego koordynatora w ciągu całego roku średnio przypadało ok. 29 rodzin i 50 dzieci a na jednego pracownika socjalnego ok. 65 rodzin i 76 dzieci.

Na 318 dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej 14,5% stanowiły dzieci w wieku 0-3 lata, 12,9% - dzieci w wieku 3-6 lat, 26,1% - dzieci w wieku 6-12 lat, natomiast dzieci w wieku od 12 do powyżej 18 roku życia stanowiły 46,5%.

W rodzinach zastępczych w 2013r. przebywało 64 dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności, co stanowi 20% wszystkich dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej.

2. Udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej.

Pracownicy Zespołu ds. Pieczy Zastępczej są zobowiązani do oceny sytuacji dziecka w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co 3 miesiące, natomiast w przypadku dzieci starszych nie rzadziej niż co 6 miesięcy. Ma ona na celu stwierdzenie czy nadal istnieje potrzeba pobytu dziecka poza rodziną biologiczną. Powyższą opinię formułuje się na piśmie (określając zasadność dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej) i przekazuje się ją do właściwego sądu. Przed sporządzeniem powyższej opinii koordynator podejmuje szereg działań, przede wszystkim współpracuje z rodziną zastępczą oraz innymi instytucjami (najważniejszy jest pracownik socjalny pracujący z rodziną biologiczną dziecka na rzecz jej reintegracji), które dostarczają wielu niezbędnych informacji.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i pracownicy socjalni Zespołu kontaktowali się z opiekunami zastępczymi i dziećmi zarówno w miejscu zamieszkania jak i na terenie Zespołu ds. Pieczy Zastępczej. Częstotliwość spotkań zależała od stwierdzonych problemów w sferze psychologicznej, pedagogicznej i bytowej.

Pracownicy Zespołu w roku 2013r. nawiązali kontakt z rodziną zastępczą w miejscu jej zamieszkania **561 razy** w tym:

- rodziny spokrewnione – **317 razy**,
- rodziny niezawodowe – **112 razy**,
- wielodzietna – **8 razy**,
- zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego – **84 razy**,

- rodzinny dom dziecka (w tym placówka rodzinna) – **38 razy**,

- zawodowa rodzina specjalistyczna – **2 razy**.

W trakcie tych kontaktów koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i pracownicy socjalni ustalali aktualną sytuację rodzinną dziecka, oceniali stan zdrowia dziecka i jego aktualne potrzeby, analizowali stosowane metody pracy z dzieckiem i rodziną. Ponadto pracownicy oceniali w jakim stopniu rodzina zastępcza umożliwia zaspokajanie indywidualnych potrzeb dziecka w tym rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, wypoczynku oraz organizacji czasu wolnego.

Przed sporządzeniem oceny sytuacji dziecka i jego rodziny koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i pracownicy socjalni zasięgaliby opinii pracownika socjalnego lub asystenta rodziny, który pracował z rodziną biologiczną dziecka na rzecz jej reintegracji.

Pracownicy Zespołu formułując pisemny wniosek do sądu korzystali również z opinii pedagoga szkoły (przedszkola) oraz wychowawcy klasy o sytuacji szkolnej dziecka, w tym w szczególności: ocen, frekwencji, stopnia przygotowania dziecka do zajęć, zachowania, ubioru oraz funkcjonowania dziecka w grupie rówieśniczej. Istotna była informacja na temat stopnia zaangażowania opiekunów w sytuację szkolną dziecka, niezbędna do oceny sprawowania funkcji rodziny zastępczej i dalszej zasadności wykonywania przez nią powierzonych obowiązków.

Do Sądu Rejonowego Wydział Rodzinny i Nieletnich w Gorzowie Wlkp. zostało wysłanych 386 ocen zasadności dalszego pobytu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej wraz z oceną funkcjonowania rodziny zastępczej, w tym:

- dla dzieci umieszczonych w rodzinach spokrewnionych **255** zasadności,

- dla dzieci umieszczonych w rodzinach niezawodowych **74** zasadności,

- dla dzieci umieszczonych w pogotowiach rodzinnych **26** zasadności,

- dla dzieci umieszczonych w wielodzietnej rodzinie zastępczej **3** zasadności,

- dla dzieci umieszczonych w rodzinnym domu dziecka – **26** zasadności,

- dla dzieci umieszczonych w zawodowej rodzinie specjalistycznej – **2 zasadności**.

Stwierdzono brak zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej w stosunku do 25 dzieci w 20 rodzinach zastępczych, w tym:

- dla 18 dzieci z rodzin spokrewnionych,
- dla 1 dziecka z rodziny niezawodowej,
- dla 5 dzieci z pogotowia rodzinnego,
- dla 1 dziecka z wielodzietnej rodziny zawodowej

i powiadomiono o tym fakcie Sąd Rejonowy w Gorzowie Wlkp. Powody, dla których dziecko nie powinno dłużej przebywać pod opieką rodziny zastępczej, to :

- możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej,
- nieprawidłowo pełniona funkcja rodziny zastępczej,
- demoralizacja wychowanka i konieczność umieszczenia go w placówce opiekuńczo – wychowawczej,
- rezygnacja rodziny zastępczej ze sprawowania dalszej opieki nad dzieckiem.

W 2013r. Sąd Rejonowy w Gorzowie Wlkp. **rozwiązał 15 rodzin zastępczych dla 20 dzieci**, w tym :

- 13 rodzin spokrewnionych dla 15 dzieci,
- 1 rodzinę niezawodową dla 1 dziecka,
- 1 pogotowie rodzinne dla 4 dzieci.

W 2013r. koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zorganizowali **57 zespołów** dot. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w zawodowej rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego i w rodzinnym domu dziecka.

W skład zespołów wchodziły pracownicy socjalni, asystenci rodzinni, kuratorzy sądowi, pedagodzy szkolni, psychologowie, rodziny zastępcze. **Celem tych zespołów było przedstawienie sytuacji (dochodowej, mieszkaniowej, zdrowotnej) rodziny biologicznej dziecka.** Stanowi ona podstawę do określenia możliwości powrotu dziecka do rodziny.

Pracownik socjalny wskazywał słabe i mocne strony rodziny oraz aktualny stopień możliwości zaangażowania się rodziców w poprawę swojej sytuacji oraz stworzenia odpowiednich warunków do reintegracji rodziny. Podczas zespołów dużą uwagę poświęcano potrzebom dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, opierając się na sporządzonych przez psychologów Zespołu diagnozach psychologicznych, które następnie stanowiły podstawę do utworzenia planów pomocy dziecku. Protokoły z powyższych zespołów zostały przekazane do Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp.

a) Organizacja i nadzorowanie kontaktów dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej z rodzinami biologicznymi.

W ramach podtrzymywania więzi dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych z ich biologicznymi rodzicami na terenie Zespołu organizowane są kontakty rodziców z dziećmi. Kontakty te są nadzorowane przez pracowników ZPZ i rodziny zastępcze, w których przebywają dzieci. Z przebiegu i obserwacji spotkań, zachowania rodziców biologicznych, ich relacji z dziećmi, sposobu spędzania z nimi czasu, sporządzane są informacje, które przekazywane są do Sądu. W 2013r. odbyło się **351** spotkań dla 26 dzieci.

b) Organizacja wypoczynku i czasu wolnego.

W 2013r. dzięki dofinansowaniu przez Miasto Gorzów Wlkp. zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Przeciwdziałania Alkoholizmowi **40** wychowanków rodzin zastępczych wyjechało na 2 tygodniowy obóz profilaktyczno – terapeutyczny do Pogorzelic. Organizatorem obozu było Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom w Nowinach Wielkich. 43 dzieci z rodzin zastępczych skorzystały również z bezpłatnego wejścia do Teatru im. Juliusza Osterwy na spektakl „Życie jest snem”. Pracownicy Zespołu wytypowali dzieci do wyżej wymienionych form wypoczynku i spotkali się z opiekunami dzieci i przedstawicielami stowarzyszenia.

3. Przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny, rodziną zastępczą i prowadzącym rodzinnym dom dziecka, planu pomocy dziecku.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i pracownicy socjalni na podstawie i zgodnie z zaleceniami diagnozy psychologicznej wspólnie z rodziną zastępczą sporządzali Plany Pomocy Dziecku. W każdym z nich określa się cel główny – kierunek pracy. Są to :

- 1) powrót do rodziny biologicznej,

2) adopcja,

3) usamodzielnienie.

W planach określone były wskazówki i zalecenia dotyczące zaspakajania indywidualnych potrzeb dziecka takich jak : odbudowywanie i podtrzymywanie pozytywnych więzi z rodziną, zapewnienie prawidłowego rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, odpowiedniego wypoczynku i organizacji czasu wolnego. Plany zawierane są na czas określony tj. od 3 lub 6 miesięcy. Po tym okresie następuje ocena ich realizacji.

W 2013r. pracownicy Zespołu we współpracy z rodzinami zastępczymi i rodzinnymi domami dziecka przygotowali **129** Planów Pomocy Dziecku.

4. Zapewnienie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia, rodzin pomocowych oraz szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji.

Grupa wsparcia dla rodzin zastępczych. Psychologowie Zespołu ds. Pieczy Zastępczej prowadzili dwie grupy wsparcia dla rodzin zastępczych. Uczestnicy grupy wsparcia zostali wytypowani przez koordynatorów, większość z nich to rodziny spokrewnione. W spotkaniach brało udział od 5 do 20 osób. Praca w grupie miała na celu udzielanie wzajemnego wsparcia, wspólne poszukiwanie rozwiązań występujących problemów, zarówno typowo rozwojowych, jak i specyficznych dla dzieci przebywających w opiece zastępczej. Po zintegrowaniu grupy i ustaleniu obowiązujących norm udało się uzyskać wystarczający poziom otwartości, pozwalający na poruszanie osobistych spraw i problemów. Prowadząca na każdym spotkaniu proponuje zapoznanie się z określonymi metodami wychowawczymi, niezbędnymi do pokonania omawianych trudności. Wykorzystywane są do tego metody warsztatowe oraz psychoedukacja. Wprowadzane są również ćwiczenia antystresowe, relaksacyjne.

W 2013r. oddzielnie prowadzono grupę wsparcia dla zawodowych rodzin zastępczych. Spotkania odbywały się systematycznie raz w miesiącu i stanowiły one kontynuację spotkań szkoleniowych prowadzonych w roku 2012, w trakcie, których stwierdzono duże zapotrzebowanie na taki rodzaj wsparcia. Spotkania grupy miały na celu zarówno analizę i pomoc w bieżącym rozwiązywaniu problemów z jakimi borykały się rodziny zastępcze jak i prowadzenie szkoleniowych spotkań tematycznych. W comiesięcznych spotkaniach brały

udział wszystkie zawodowe rodziny zastępcze i dyrektorzy placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego.

Najczęściej poruszonym tematem w trakcie spotkań były zachowania trudne pojawiające u dzieci, oraz metody ich rozwiązywania. Istotnym elementem było wsparcie emocjonalne i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu. Uczestnicy grupy chętnie wymieniali się swoimi spostrzeżeniami z codziennej pracy z dziećmi. Grupa stała się ponadto miejscem gdzie wszyscy mogli otwarcie mówić o swoich trudnościach w codziennym funkcjonowaniu.

Spotkania tematyczne obejmowały następujące zagadnienia:

- upośledzenie umysłowe i trudności w funkcjonowaniu dzieci upośledzonych (przegląd możliwości rozwojowych w zależności od stopnia upośledzenia),
- rozwój psychoseksualny dziecka, jak rozmawiać i reagować na pojawiające się zachowania (zarys),
- trauma utraty rodziców i reakcje nią powodowane, czyli zarys zachowań jakie mogą pojawiać się w początkowym okresie funkcjonowania dziecka w rodzinie zastępczej. Omówienie możliwych reakcji ze strony rodziny zastępczej,
- adaptacja dziecka do nowej sytuacji życiowej.

W spotkaniu, które odbyło się w czerwcu 2013r. brali udział rodzice zastępczy niezawodowi. Decyzja ta była podyktowana chęcią odświeżenia spojrzenia rodzin zawodowych na codzienne trudności wychowawcze jak i pokazanie nowym rodzinom (niezawodowym) możliwości jakie niesie ze sobą grupa wsparcia. W efekcie zdecydowano o prowadzeniu od września 2013r. dwóch niezależnych grup wsparcia.

Zawodowe rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Gorzowa Wlkp. uczestniczyły ponadto w spotkaniu szkoleniowym zorganizowanym przez Zespół, które było poświęcone procedurom interwencyjnych umieszczeń, bezpieczeństwu dzieci przebywających w rodzinnej pieczy, stosowaniu kar, przygotowaniu dzieci do przejścia do rodziny biologicznej, adopcyjnej, placówki oraz archiwizowaniu dokumentów.

W ramach „Resortowego programu wspierania rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2013” Zespół ds. Pieczy Zastępczej uzyskał dofinansowanie z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej na szkolenie dla zawodowych rodzin zastępczych, rodzinnego domu dziecka

i placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego pn. „Komunikacja i asertywne stawianie granic w codziennych relacjach z dziećmi umieszczonymi w rodzinnej pieczy zastępczej i ich rodzicami biologicznymi”. Odbyły się 4 spotkania warsztatowe (od 15.11. do 13.12.2013r.) prowadzone przez dwóch psychologów Zespołu.

5. Zapewnienie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej, rehabilitacyjnej i pomocy prawnej, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego.

Na terenie Zespołu ds. Pieczy Zastępczej udzielane były następujące formy pomocy psychologicznej :

- diagnoza i ocena poziomu rozwoju dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej – przeprowadzono **72** badania diagnostyczne. Diagnoza psychologiczna służyła ocenie funkcjonowania poznawczego i emocjonalnego dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. W przypadku młodszych dzieci była to ocena rozwoju psychomotorycznego. Badania i opinie służyły m.in. skonstruowaniu planów pomocy dzieciom. Po każdym badaniu udzielono opiekunom porady, w której poinformowano ich o wynikach diagnozy oraz omówiono zalecenia do pracy z dzieckiem i wskazówki wychowawcze. W kilku przypadkach zaistniała konieczność skierowania dziecka do dalszej, specjalistycznej diagnozy (neurologicznej, psychiatrycznej).
- **Porady bez badań i wsparcie psychologiczne dla dzieci i opiekunów** – z takiej formy pomocy skorzystało **60** dzieci i ich opiekunów (w 85 spotkaniach). Taka forma pomocy służyła rozpoznaniu sytuacji dziecka w rodzinie, obserwacji funkcjonowania dziecka, udzieleniu wsparcia dziecku i opiekunom, udzielaniu porad wychowawczych oraz psychoedukacji opiekunów.
- **Terapia psychologiczna dzieci i młodzieży** – terapią objęto sześćcioro dzieci, odbyło się 50 spotkań terapeutycznych z dziećmi i 10 spotkań z opiekunami. Najczęściej spotykane trudności to zaburzenia zachowania, trudności wynikające z traumatycznych doświadczeń i zaburzeń więzi. Wykorzystano metody poznawczo-behawioralne, wspierające, elementy mediacji, terapię racjonalno-poznawczą. W

jednym przypadku konieczna była konsultacja psychiatryczna ze względu na pojawiające się myśli samobójcze i rezygnacyjne.

Ponadto w wyniku sporządzonej diagnozy psychologicznej oraz lekarza prowadzącego, dzieci przebywające w rodzinach zastępczych korzystają z rehabilitacji i zajęć w Ośrodku Wczesnej Interwencji, w Poradni Psychologiczno–Pedagogicznej, w Ośrodku Diagnozy i Rehabilitacji „ECHO”.

W 2013r. Zespół ds. Pieczy Zastępczej nawiązał współpracę z Centrum Stymulacji Rozwoju Dziecka w Poznaniu reprezentowanym przez Panią Iwonę Palicką Specjalistę Psychologii Klinicznej i Neuropsychologa, która w siedzibie Zespołu przebadła 13 dzieci pod kątem możliwości występowania zaburzeń z grupy FASD (Spektrum Poalkoholowych Wrodzonych Zaburzeń Rozwojowych). W pierwszej kolejności do badania były typowane dzieci zgłoszone do Ośrodka Adopcyjnego celem wszczęcia procedury adopcyjnej.

Zespół ds. Pieczy Zastępczej Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej zapewnia wszystkim rodzinom zastępczym możliwość uzyskania bezpłatnej porady prawnej. W sprawach bieżących związanych z realizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, porad i wsparcia udzielali pracownicy Zespołu ds. pieczy zastępczej. Natomiast w sytuacjach wymagających interwencji prawnika porad udzielił radca prawny. Udzielono 43 porady 35 rodzinom zastępczym.

6. Zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zgodnie z ustawą zgłaszają do ośrodków adopcyjnych informacje o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną.

W 2013 roku pracownicy Zespołu ds. Pieczy Zastępczej Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej zgłosili do Ośrodka Adopcyjnego w Gorzowie Wlkp. **45** dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, w tym:

- **16** dzieci przebywających w spokrewnionych rodzinach zastępczych,
- **9** dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych,
- **14** dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego,

- 6 dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka.

7. Udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej.

W 2013r. na terenie Zespołu odbyły się indywidualne spotkania szkoleniowe z 36 wychowankami rodzinnej pieczy zastępczej podlegającymi procesowi usamodzielnienia. Głównym tematem spotkań było dokładne omówienie ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej – Dział IV pomoc dla osób usamodzielnianych. Każdy wychowanek otrzymał plik dokumentów, dotyczących usamodzielnienia (m.in. prawa i obowiązki osoby usamodzielnianej) oraz uzyskał pomoc w sporządzeniu Indywidualnych Programów Usamodzielnienia. Sporządzono 36 programów, w tym dla 21 osób ze spokrewnionych rodzin zastępczych, 14 osób z niezawodowych rodzin zastępczych i 1 osoba z zawodowej rodziny zastępczej. 14 osób zadeklarowało chęć kontynuowania nauki i pozostawania do czasu jej ukończenia w rodzinie zastępczej. Wychowankowie korzystali również z pomocy przy wypełnianiu wniosków o przydział mieszkania komunalnego, ze wsparcia psychologa i radcy prawnego.

8. Kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej

Na wniosek sądu koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej sporządzali opinie dla kandydatów ubiegających się o pełnienie funkcji rodziny zastępczej dla wskazanego przez nich dziecka. Koordynatorzy podczas sporządzania opinii zobowiązani byli do ustalenia czy kandydat spełnia wszystkie zgodne z ustawą kryteria na pełnienie powyższej funkcji.

W roku 2013r. sporządzono **39** opinii kandydatów na rodziny zastępcze, w tym:

- **29** dla rodzin spokrewnionych,
- **10** dla rodzin niezawodowych.

Kandydaci, którzy nie spełniali wymogów na pełnienie rodziny zastępczej opiniowani byli negatywnie, tj. w **9** przypadkach:

- **5** dla rodzin spokrewnionych ,
- **4** dla rodzin niezawodowych.

Sąd Rejonowy w Gorzowie Wlkp. Wydział Rodzinny i Nieletnich w 2013r. ustanowił **32 nowe rodziny zastępcze dla 38 dzieci**, w tym :

- 24 rodziny spokrewnione dla 29 dzieci,
- 7 rodzin niezawodowych dla 9 dzieci,

- 1 zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego (przebywało w niej w ciągu roku 7 dzieci).

W 2013r. trenerzy programu Pride z Zespołu ds. Pieczy Zastępczej przeszkolili 3 grupy kandydatów na rodziny zastępcze, łącznie **28 osób**. I grupa (6 osób) ukończyła szkolenie uzupełniające do pełnienia funkcji zawodowej rodziny zastępczej. Pozostałe dwie grupy (22 osoby) przeszkolono na niezawodowe rodziny zastępcze.

Odbyło się 12 sesji (dla każdej z grup) obejmujących następujące zagadnienia : praca zespołowa dla zapewnienia dziecku stabilizacji życiowej, więź a rozwój dziecka, opiekun nauczycielem więzi, strata, poczucie wartości a wzmacnianie trwałych więzi rodzinnych, dobra rozmowa, dyscyplina z sercem, przygotowanie do zmian, szczególne potrzeby dzieci, podjęcie świadomej decyzji.

W 2013r. pracownicy Zespołu prowadzili działania zmierzające do pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze. Polegały one m.in. na wywieszeniu informacji w różnych instytucjach, (Urząd Miasta, Urząd Wojewódzki, Powiatowy Urząd Pracy) promujących ideę pieczy zastępczej. Ponadto zostało wydrukowanych 5.000 ulotek i 100 plakatów. Część ulotek rozdano podczas Dni Województwa Lubuskiego w dniach 29-30.06.2013r. Pozostałe rozłożono w poradniach lekarskich, kościołach, poradni psychologiczno – pedagogicznej oraz wrzucono do skrzynek na listy mieszkańców Gorzowa Wlkp. Wydrukowana ulotka zawierała podstawowe informacje, dotyczące co należy zrobić, żeby zostać rodziną zastępczą oraz jaką pomoc rodzinom oferuje Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej.

9. Ruch wychowanków umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej objętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej

Zapewnienie dzieciom zastępczej opieki rodzinnej w roku 2013 nastąpiło we wszystkich przypadkach na podstawie orzeczenia sądu. Główne przyczyny umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej to przede wszystkim: uzależnienie od alkoholu jednego bądź obojga rodziców, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, brak umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów, złe warunki socjalno-bytowe, przemoc w rodzinie, ubóstwo. Zaznaczyć należy, iż w każdym przypadku wymienione powyżej zjawiska nie występują pojedynczo.

Przyczyną umieszczenia 70 dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w 2013r. (38 dzieci do spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych oraz 20 dzieci do zawodowej rodziny zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego i 12 dzieci do rodzinnego domu dziecka – w tym dwie placówki typu rodzinnego) było :

- uzależnienie od alkoholu w 24 przypadkach,
- zaniedbania w 20 przypadkach,
- zrzeczenie w 7 przypadkach,
- Przemoc w 8 przypadkach,
- śmierć rodzica w 4 przypadkach,
- nieletnie matki w 5 przypadkach,
- niepełnosprawność w 2 przypadkach.

Zawodowe rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego funkcjonujące na terenie miasta Gorzów Wlkp.

Pogotowia rodzinne to sprawdzona i skuteczna forma zapewnienia natychmiastowej opieki dzieciom pochodzącym z rodzin odciążonych sprzężonymi problemami. Umieszcza się w nich dzieci do 10 roku życia, między innymi w wyniku interwencji podejmowanych przez pracowników socjalnych, kuratorów sądowych i policję.

W rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy, w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego.

W 6 zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w Gorzowie Wlkp. stan wychowanków przedstawiał się następująco :

- stan na 1.01.2013r. – **23 dzieci,**
- przyjęto w ciągu całego 2013r. – **20 dzieci,**
- odeszło w ciągu całego 2013r. – **24 dzieci,**
- stan na 31.12.2013r – **19 dzieci.**

Z pogotowi rodzinnych dzieci przeszły do :

- rodziny biologicznej – **4 dzieci,**

- adopcji – **9 dzieci**,
- rodzinnego domu dziecka – **2 dzieci**,
- innej rodziny zastępczej – **4 dzieci**,
- innego pogotowia rodzinnego – **4 dzieci**,
- placówki – **1 dziecko**.

W rodzinie zastępczej zawodowej w tym samym czasie może przebywać łącznie nie więcej niż troje dzieci, jednak liczba dzieci przebywających w tych rodzinach często przekracza dopuszczalną liczbę w świetle obowiązujących przepisów. Powodem takiej sytuacji jest rosnąca liczba dzieci, którym udzielane jest zabezpieczenie pieczy poprzez umieszczenie w zawodowej rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego na czas trwania postępowania. Dodatkowo, na liczbę dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych wpływają toczące się przed Sądem Rejonowym III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich rozprawy, wyznaczanie odległych terminów spraw o ograniczenie bądź pozbawienie władzy rodzicielskiej rodziców biologicznych dzieci pozostających pod opieką rodziców zastępczych oraz zbyt mała liczba pogotowi rodzinnych. W 2013r. (w kwietniu i grudniu) zostały rozwiązane 2 pogotowia ze względu na nieprawidłowe pełnienie funkcji rodziny zastępczej.

10. Współpraca ze środowiskiem lokalnym w szczególności z PCPR ośrodkiem pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi a także kościołem i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi

W sprawach dotyczących dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej Zespołu ds. Pieczy Zastępczej Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej współpracuje z Sądem Rejonowym III Wydział Rodziny i Nieletnich z Gorzowie Wlkp., pracownikami Sekcji Świadczeń ds. Pieczy Zastępczej, pracownikami socjalnymi Zespołu Pracy Socjalnej Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej i Ośrodków Pomocy Społecznej, pracownikami Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, asystentami rodzinnymi, kuratorami sądowymi, policją, instytucjami oświaty, placówkami opiekuńczo- wychowawczymi funkcjonującymi na terenie miasta Gorzowa Wlkp., zdrowotnymi czy też penitencjarnymi. Ponadto, w celu uzupełnienia dokumentacji dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej koordynator

współpracował z Urzędami Miast i Gmin oraz z Urzędami Stanu Cywilnego właściwymi dla pochodzenia danego dziecka.

Dnia 15 listopada 2013r. w Hotelu „Gracja” w Gorzowie Wlkp. odbyła się konferencja robocza zorganizowana przez Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej (Dział Pomocy Środowiskowej i Zespół ds. Pieczy Zastępczej). Konferencja pn. „Praktyczne konsekwencje wprowadzenia ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej” została dofinansowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. W konferencji wzięli udział : sędziowie Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp., kuratorzy sądowi z Zespołu Kuratorów Rodzinnych, asystenci rodzinni, pracownicy socjalni, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, przedstawiciele Ośrodka Adopcyjnego, placówek opiekuńczo – wychowawczych, Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, łącznie 40 osób.

Głównym celem konferencji była ocena funkcjonującej od stycznia 2012r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w oparciu o doświadczenia z pracy asystenta rodziny i pracownika socjalnego, realizujących zadania gminy w Gorzowie Wlkp. oraz koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej realizującego zadania powiatu w Gorzowie Wlkp. oraz poprawa współpracy między instytucjami uczestniczącymi w działaniach podejmowanych w ramach ustawy.

11. Potrzeby związane z realizacją zadań :

- większa liczba kandydatów do pełnienia funkcji zawodowych rodzin zastępczych, zwłaszcza pogotowi rodzinnych (zbyt mało miejsc dla dzieci w wieku od 0 do 10 r. ż.) i rodzin specjalistycznych (nie ma możliwości docelowego umieszczenia dzieci niepełnosprawnych),
- skrócenie okresu pobytu dzieci w pogotowiach rodzinnych (wyznaczanie szybszych terminów spraw w sądzie i badań w RODK),
- ustanawianie przez sąd rodzin zastępczych po przeprowadzeniu przez GCPRiPS procedury kwalifikacyjnej kandydatów (występowanie z wnioskiem przez sąd do GCPRiPS),
- branie pod uwagę przy podejmowaniu przez sąd decyzji o ustanowieniu rodziny zastępczej, negatywnej oceny o kandydatach wynikającej z przeprowadzonej przez GCPRiPS procedury kwalifikacyjnej,
- ustanawianie przez sąd niezawodowych rodzin zastępczych na czas określony celem zakończenia przez GCPRiPS procedury kwalifikacyjnej, tj. ukończenia przez kandydatów szkolenia,

- umożliwienie korzystania przez rodziny zastępcze ze świadczeń fakultatywnych (dopłat do utrzymania mieszkań, remontów, zatrudniania osób do pomocy, wypoczynku letniego dzieci) i urlopów wypoczynkowych,
- większa liczba rodzin pomocowych (umożliwienie zawodowym rodzinom zastępczym korzystania z urlopów wypoczynkowych),
- ułatwienie dostępu do przedszkoli dla dzieci z zawodowych i niezawodowych rodzin zastępczych,
- umożliwienie bezpłatnego korzystania (lub ze zniżką) przez dzieci z zawodowych rodzin zastępczych z obiektów sportowych (np. Słowianka) i kultury (np. kino),
- ułatwienie dostępu do specjalistycznych poradni lekarskich,
- zwiększenie liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (większa pomoc w codziennym wypełnianiu zadań przede wszystkim przez zawodowe rodziny zastępcze).

12. Efekty realizowanych zadań :

- powrót do rodziny biologicznej – 4 dzieci,
- adopcja – 9 dzieci,
- umieszczenie dzieci z pogotowi rodzinnych w innej rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka – 6 dzieci,
- zapewnienie dzieciom umieszczonym w rodzinnych formach pieczy zastępczej odpowiednich warunków bytowych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb emocjonalnych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno – rekreacyjnych,
- odbudowywanie i podtrzymywanie pozytywnych więzi dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej z rodzicami (osobiste kontakty, uczestnictwo rodziców w badaniach, rehabilitacjach, itp.),
- zdiagnozowanie 13 dzieci w kierunku FASD (Spektrum Poalkoholowych Wrodzonych Zaburzeń Rozwojowych), szczególnie dzieci przygotowywanych do adopcji (współpraca ze Specjalistą Psychologii Klinicznej i Neuropsychologiem z Poznania),
- zorganizowanie nieodpłatnie 14 dniowego obozu letniego dla 40 dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej (współpraca ze stowarzyszeniem),
- zgłoszenie przez 3 rodziny gotowości do pełnienia funkcji zawodowej rodziny zastępczej (rozpoczęli szkolenie w marcu 2014r.),
- podnoszenie kwalifikacji zawodowym rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka (szkolenia, spotkania tematyczne realizowane w ramach grup wsparcia),

- udzielanie wsparcia i pomoc w rozwiązywaniu problemów spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym w ramach grupy wsparcia prowadzonej przez psychologa Zespołu.

Sekcja Świadczeń ds. Pieczy Zastępczej zajmuje się :

- opracowywaniem i realizacją 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej,
- zapewnieniem dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo – wychowawczych (umieszczanie),
- zawieraniem umów z zawodowymi rodzinami zastępczymi,
- finansowaniem zadań

I Instytucjonalna piecza zastępcza:

1. **Ośrodek Wsparcia Rodziny**, w skład, którego wchodzi następujące moduły:

- **grupy usamodzielniające w Gorzowie Wlkp.** posiadające 30 miejsc regulaminowych. Placówka przeznaczona była dla dzieci powyżej 10-go roku życia; umieszczono 76 dzieci
- **miejsca interwencyjne dysponowało 7 miejscami regulaminowymi.** Placówka przeznaczona jest dla dzieci od urodzenia do 7 lat; umieszczono 4 dzieci
- **Hostel dla Młodocianej Matki z Dzieckiem** – 1 matka z dzieckiem
- **Mieszkania Chronione** – 19 miejsc dla dorosłych wychowanków.

2. **Pogotowie Opiekuńcze w Gorzowie Wlkp.** - 30 miejsc regulaminowych (20 miejsc interwencyjnych i 10 socjalizacyjnych) umieszczono 101 dzieci.

3. **Rodzinny Dom Dziecka w Gorzowie Wlkp.** - 8 miejsc regulaminowych umieszczono 9 dzieci.

4. **Rodzinny Dom Dziecka Fundacji im. Janusza Korczaka w Gorzowie Wlkp.** - 8 miejsc regulaminowych umieszczono 10 dzieci.

Usamodzielnianym wychowankom instytucjonalnej pieczy zastępczej została udzielona obligatoryjna pomoc na kontynuowanie nauki, zagospodarowanie oraz usamodzielnienie.

Łączny koszt funkcjonowania instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniósł **5.256.647,30 zł.**

II. Rodzinna forma pieczy zastępczej jest prowadzona w formie:

1. Rodziny zastępczej spokrewnionej – 155 rodzin – 182 dzieci.
2. Rodziny zastępczej niezawodowej – 59 rodzin – 73 dzieci.
3. Rodziny zastępczej zawodowej w tym zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowej specjalistycznej – 8 rodzin – 33 dzieci.
4. Rodzinnego domu dziecka – 1 dom – 9 dzieci.

Usamodzielnianym wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej została udzielona obligatoryjna pomoc na kontynuowanie nauki, zagospodarowanie oraz usamodzielnienie.

Wydatki budżetowe na funkcjonowanie rodzinnej pieczy zastępczej wyniosły **3.209.274,01 zł.**

III. W rodzinach zastępczych i placówkach na terenie obcych powiatów przebywało w 2013 roku ogółem 50 dzieci pochodzących z terenu Miasta Gorzowa Wlkp. Powiaty właściwe ze względu na miejsce zamieszkania rodzin zastępczych zawarły **porozumienia** w sprawie ponoszenia wydatków przez Miasto Gorzów Wlkp. Łączna kwota wydatków na ten cel wyniosła **807.087,93 zł.**

Z uwagi na specjalistyczne potrzeby opieki i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych umieszczonych w pieczy zastępczej konieczne jest utworzenie regionalnej placówki opiekuńczo – terapeutycznej jest to zadanie samorządu województwa.

Na realizację zadań o charakterze fakultatywnym niezbędne byłyby dodatkowe środki finansowe w wysokości 500.000 zł.